

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Девід Герберт
ЛОУРЕНС

■

КОХАНЕЦЬ
ЛЕДІ ЧАТТЕРЛІ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2017

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Наш час є трагічним за своєю сутністю, і саме тому ми відмовляємося сприймати його як трагічний. Катастрофа сталася, ми опинилися посеред руїн — і знову починаємо зводити свою домівку, і в нас жевріють нові кволі надії. Це досить тяжка праця — адже шлях до майбутнього сповнений перешкод; тож ми йдемо в обхід або продираємось крізь них. Ми повинні жити, скільки б не вибухав світ навколо нас.

Десять такою була точка зору Констанс Чаттерлі. Війна розтрошила дах над її головою. І вона збагнула, що ми вчимося довіку.

Вона вийшла заміж за Кліффорда Чаттерлі в 1917 році, коли той приїхав додому з війни у відпустку. Це був їхній медовий місяць. Потім він повернувся до Фландрії — щоб через шість місяців з пошматованим тілом його привезли назад, до Англії. Констанс, його дружині, було тоді двадцять три роки, а йому — двадцять дев'ять.

Кліффордова жага до життя була дивовижною. Він не вмер, і шматки його знову зрослися до купи. Два роки він залишався під наглядом лікарів. Згодом його визнали здоровим і здатним повернутись до життя, але нижню частину тіла, від самого попереку, паралізувало назавжди.

Це було в 1920 році. Вони, Кліффорд і Констанс, повернулися з Лондона — у його фамільне гніздо Рагбі-хол. Батько Кліффорда помер, і він відтоді став баронетом, сером Кліффордом, а Констанс — леді Чаттерлі. Вони почали хазяйнувати й вести своє сімейне життя в доволі занедбаному будинку Чаттерлі, з досить-таки скромними статками. Кліффорд мав сестру, але вона поїхала звідси. Старший брат загинув на війні. Будь-яких інших близьких родичів у нього не було. Скалічений навіки, знаючи, що він ніколи не зможе мати дітей, Кліффорд повернувся до імлистого Мідленда, щоб підтримувати ім'я Чаттерлі живим, доки він буде здатний це робити.

Каліцтво не здолало його повністю. Він пересувався у кріслі на колесах, до того ж мав ще й крісло з маленьким мотором, отже, міг повільно роз'їжджати по садку та гарному меланхолійному парку, яким так пишався, — хоча й удавав, ніби до нього байдужий.

Зазнавши стільки страждань, він певної миті позбувся змоги страждати надалі і лишався напрочуд бадьорим, жвавим, навіть, можна сказати, веселим, із рум'яним здоровим обличчям та світло-блакитними блискучими очима. Його плечі були широкими й міцними, руки — дуже сильними. Він мав дорогий одяг, ошатні краватки з Бонд-стріт. Проте вираз його обличчя все ще говорив про певну обачливість, хистку невпевненість каліки.

Кліффорд побував так близько до загибелі, що тепер все, що він мав, стало для нього надзвичайно цінним. У збудженому блиску його очей відчувалася неабияка гордість за те, що він лишився живим після такого удару. Та водночас він постраждав так тяжко, що в ньому ніби щось згинulo всередині, зникли деякі відчуття — і зосталася збайдужіла пуста.

Констанс, його дружина, була рум'яною дівчиною селянського типу, з м'яким каштановим волоссям, міцним тілом та плавними рухами, сповненими разом з тим якоїсь особливої енергії. В неї були великі допитливі очі й ніжний ласкавий голос. Здавалося, що вона тільки-но приїха-

ла з рідного села. Проте це було зовсім не так. Її батько, старий сер Малкольм Рейд, був добре відомим у свій час художником — членом Королівської академії. Мати в дні розквіту прерафаелітів належала до витончених фабіанців. Серед таких митців і освічених соціалістів Констанс та її сестра Хільда отримали те, що можна назвати естетично-незалежним вихованням. Їх возили до Парижа, Рима й Флоренції, щоб вони відчували подих мистецтва, а ще в протилежному напрямку — до Гааги й Берліна, на збори соціалістів, учасники яких виголошували свої доповіді усіма європейськими мовами, й нікого це анітрохи не дивувало.

Таким чином, двоє дівчат із юних років не цуралися ні мистецтва, ні ідейної політики, що сприймалися ними як природна атмосфера. Вони були водночас космополітами і провінціалками з тією космополітичною провінційністю, що завжди крокує поруч із суто громадським ідеалізмом.

Коли молодшій виповнилося п'ятнадцять років, їх відправили до Дрездена — навчатися, окрім іншого, ще й музики. І вони досить гарно проводили час. Вони вільно жили у студентському середовищі, вони сперечалися з чоловіками про філософські, соціологічні та мистецькі питання. Вони знали на цьому так само добре, як чоловіки, а може, й краще — бо вони були жінками. І вони вешталися по лісах у товаристві міцних хлопчаків з гітарами, тринь-бринь!.. Вони співали, мов вільні перелітні птахи. Та вони й були вільні. Вільні! Це величне слово. У відкритому світі, в ранковому лісі, з дужими, дзвінкоголосими приятелями, вони були вільні робити, що заманеться, а перш за все — казати, що спаде на думку. Саме розмови важили найбільше — цей нестримний обмін словами. Кохання було тільки ледь чутним приспівом.

Обидві, Хільда і Констанс, пережили свої перші любовні пригоди у вісімнадцять років. Юнаки, з якими вони так завзято теревенили, гучно виспівували й розсиджувалися під деревами, бажали, звісно, любовного зв'язку. Дівчата трохи вагалися, але, врешті-решт, про цю річ так багато говориться, — напевне, це справді щось важливе. А чоло-

віки так ніжно ждали цього. Чому б дівчині не зглянутись і не обдарувати їх королівською ласкою?

І вони дали їм цю ласку, кожна — тому юнакові, з яким вела найвідвертіші розмови. Ці бесіди та словесні дебати були важливі, а кохання й тілесний зв'язок здавалися лише примітивною даниною природі — і ще, може, способом зняти напругу. Дівчата після цього стали наче менше любити своїх друзів, навіть трішечки зненавиділи їх — так, ніби ті зазіхнули на їхню свободу, їхню особистість. Бути дівчиною — значить вбачати свою гідність і сенс свого життя у прагненні до абсолютної, чистої та шляхетної свободи. А в чому ще може побачити дівчина сенс життя? Струсити додолу всі ці застарілі, осоружні пута, оцю залежність.

І хоча вони могли дивитися на все це більш сентиментально, сексуальний зв'язок все одно залишався одним із найдавніших, найбридкіших різновидів зв'язку й залежності. Поети, що звеличували його, були здебільшого чоловіками. Жінки завжди знали, що існує щось краще, щось величніше. А тепер вони були переконані в цьому більше, ніж будь-коли. Прекрасна, чиста жіноча свобода є прекраснішою за будь-який сексуальний потяг. Одна біда, що чоловіки в цьому так відстають від жінок. Схибнулися на сексі, немов ті собаки.

І жінка мала віддаватись. Чоловік — то голодна дитина. Жінка повинна вдовольнити його, якщо він просить, — а то він почне по-дитячому комизитись і врешті-решт утече, спаскудивши досить приємні стосунки. Але жінка може віддаватися чоловікові, не віддаючи при цьому свого внутрішнього «я». Саме цього, напевне, не враховують поети й усі любителі побалакати про секс. Жінка може брати чоловіка, не віддаючи себе. Так, звичайно, вона може взяти його, не віддаючись на його милість. Вона швидше властиться до різних сексуальних штучок, щоб заволодіти ним. Їй завжди треба лише стримати себе під час статевого акту, дати чоловікові скінчити, витратити себе, а самій не досягати вершини насолоди, — а потім вона могла продовжу-

вати акт і дійти оргазму, в той час як він буде просто її інструментом.

Обидві сестри пережили свої перші любовні пригоди ще до війни, перед тим, як їм довелося спішно повертатися додому. Жодна з них не могла б закохатись у хлопця без словесного зближення, тобто до зацікавлення ним по-справжньому під час розмови. Вражаюча, глибока, неймовірна таємниця була в цих палких розмовах із розумною молодю людиною — день у день, протягом місяців. І якщо після натхненної відвертості цих жвавих дискусій, що підносили душу, просто неможливо було уникнути сексу, — що ж, нехай буде так. Це означало кінець історії, і це також таїло в собі якусь принаду: дивне тремтливе збудження у глибині тіла, кінцевий спазм самоствердження, хвилюючий, мов останнє слово, схожий на ряд зірочок, які позначають кінець розділу або паузу в музичній темі.

Коли дівчата у 1913 році приїхали додому на літні канікули, Хільді було двадцять, а Конні — вісімнадцять років, і батько відразу збагнув, що вони мають любовний досвід. «L'amour avait passé par là»¹, як висловився хтось. Проте він був досвідченою людиною і вирішив, що життя має простувати своїм шляхом. Мати ж, нервовохвора в останні місяці свого життя, бажала тільки одного: щоб дівчата були «вільні» і «вдосконалювали себе». Вона була приречена ніколи того не пізнати — Господь відає чому, адже мала власний прибуток і могла робити все, що заманеться. Вона звинувачувала в тому свого чоловіка. Але насправді винен був чийсь давній вплив на її розум та душу, якого вона так і не змогла позбутися. Це не мало ніякого відношення до сера Малкольма, котрий дозволив своїй нервовій, гарячкуватій дружині жити, як їй було до вподоби, живучи теж на свій власний розсуд.

Таким чином, дівчата були «вільні» й повернулися до Дрездена, до своєї музики, свого університету — і до своїх хлопців. Вони любили своїх коханців, а ті жадали їх з усією пристрасною душевного потягу. Всі чудові речі, що їх юна-

¹ Тут пройшло кохання (фр.).